

Original article

Türkiye’de 2010–2019 Yılları Arasında Eğitim Örgütlerinde Tükenmişlik Sendromu Üzerine Yapılmış Çalışmalara Yönelik Bir İçerik Analizi ¹

A Content Analysis of Studies on Burnout Syndrome in Educational Organizations between 2010-2019 in Turkey

Melek Güven ^a & Adil Çoruk ^{b, *}

^a Department of Educational Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey.

^b Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey.

Özet

Tükenmişlik kavramı, son yıllarda örgütsel alanda en ilgi çekici kavramlardan biri haline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nce (WHO) uluslararası hastalıklar sınıflandırmasına alınan tükenmişlik sendromu 2020 itibariyle mesleki bir olgu olarak tanımlanmıştır. Tükenmişlik kavramı, insan merkezli mesleklerde sıklıkla bir sorun olarak incelenmiştir. Tükenmişlik hem de kişisel olarak iş hayatını önemli ölçüde etkileyen bir durumdur. Bu çalışmanın amacı, 2010–2019 yılları arasında Türkiye’de eğitim kurumlarında tükenmişlik sendromu konusunda gerçekleştirilen doktora ve lisansüstü tezleri ile makaleleri incelemektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çalışma Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi sitesinden ulaşılabilen 17 doktora tezi ve 213 lisansüstü tezi ve (ULAKBİM) Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi ulaşılabilen 83 makale üzerinden yürütülmüştür. Elde edilen bulgular betimleyici analiz araçlarından frekans ve yüzde değerleriyle açıklanmıştır. Daha sonra çizelgelerle bu çalışmalar sunulmuştur. Ulaşılan temel bulgulara bakıldığında; en fazla doktora tezi 2012, 2013, 2014 ve 2019 yıllarında, en fazla yüksek lisans tezinin 2019 yılında yapıldığı ve en fazla makalenin ise 2012, 2016 ve 2018 yıllarında yayımlandığı bulunmuştur. Ulaşılan sonuçlar çerçevesinde nicel yöntemlerin en fazla kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Nitel yöntemle yapılan çalışma sayısı çok azdır. Tükenmişlik konusundaki bulguların daha kapsamlı, güvenilir ve geçerli olabilmesi için karma yöntemlerle ve nitel yöntemlerle yapılacak olan çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Örgütleri, İçerik Analizi, Tükenmişlik, Tükenmişlik Sendromu.

Abstract

The concept of burnout has become one of the most interesting concepts in the organizational field in recent years. Burnout syndrome has been included in the international disease classification list by the World Health Organization (WHO) and has been defined as an occupational phenomenon as of 2020. The concept of burnout has been frequently examined as a problem in human-centered professions. Burnout is a situation that significantly affects business life, both organizationally and personally. The aim of this study is to examine the doctoral and master theses and articles on burnout syndrome in educational organizations conducted between 2010-2019 in Turkey. Qualitative research method was used in this study and the data were analyzed by

¹ Bu çalışma ilk yazarın tez çalışmasından üretilmiştir

* Corresponding author:

Çoruk Adil is an associate professor in the Department of Educational Sciences at Çanakkale Onsekiz Mart University in Çanakkale, Turkey. Her research interests include the educational sciences, organizational behaviour. He has lived and worked in Çanakkale, Turkey.
Email: adilcoruk@hotmail.com

content analysis. The study was conducted over 17 doctoral theses and 213 master theses which can be accessed from the website of the Council of Higher Education (CoHE) National Thesis Center and 83 articles which can be accessed from the website of (TANALC) Turkish Academic Network and Information Center. Findings were explained with frequency and percentage values from descriptive analysis tools. Later, these studies were presented in charts. According to the findings obtained from the study; the highest number of doctoral theses were published in 2012, 2013, 2014 and 2019, the most master's theses in 2019, and the most articles in 2012, 2016 and 2018. Within the framework of the obtained results, it has been revealed that quantitative methods are used the most. The number of studies conducted with the qualitative method is very few. In order for the comprehensive, valid and reliable findings on burnout studies with mixed methods and qualitative methods should be increased.

Keywords: Educational organizations, content analysis, burnout, burnout syndrome.

Received: 19 July 2022 * **Accepted:** 29 September 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.470.1>

GİRİŞ

Tükenmişlik kavramı, son yıllarda örgütsel alanda ilgi çeken kavramlardan biri haline gelmiştir. Tükenmişlik, örgütsel ve kişisel olarak iş hayatını önemli derecede etkileyen bir durumdur. Bu durum bir hastalık değil, bir sendromdur. Tükenmişlik; “enerji, güç ya da kaynakların aşırı talepler yoluyla tükenmesi, yorulma ve başarısız olma” anlamlarını taşımaktadır (Sürgevil, 2006, s. 4). Tükenmişlik kavramı insan merkezli mesleklerde sorun olarak sıkça incelenmiştir. Tükenmişlik ilk olarak Freudenberger (1974) tarafından tanımlanmıştır. Tükenmişlik sendromu; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olmak üzere üç boyuttan meydana gelmektedir (Maslach ve Jackson 1985). Tükenmişliğin tanımlanmasında bilim insanlarına Maslach öncülük etmiştir (Izgar, 2000). Özellikle çalışma alanı insan olan hizmet sektöründe tükenmişlik görülme olasılığı daha yüksektir. Örneğin eğitim örgütlerinde akademisyenler, öğretmenler ve yönetici kademesinde çalışanlarda; sağlık sektöründe doktorlar ve hemşirelerde diğer mesleklere göre daha çok tükenmişlik sendromu yaşandığı görülmektedir (Maslach ve Zimbardo, 1982).

Öğretmenliğin de içinde olduğu, insanlarla iç içe çalışan mesleklerde görülen tükenmişlik sendromu ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. İnsanlarla yüz yüze gelme suretiyle çalışma durumunda olan mesleklerin tükenmişlik sendromu yaşama ihtimali vardır. Bu ihtimalin en fazla görüldüğü düşünülen mesleklerin başında öğretmenlik mesleğinin geldiği söylenebilir. Öğretmenlerden beklenen; öğrenciye iyi bir şekilde derslerin öğretilmesi, ilerleyen zamanında da bu öğrendikleri ile meslek edinebilmelerini sağlamaktır. Bu kadar isteğin karşısında karşılık bulmayan beklentiler birikerek vücudun tepkisi ile karşılaşılabilmektedir. Bu tepki ilk aşamada kabul edilebilecek düzeyde iken zamanla tükenmişliğe yol açabilecektir (Akçamete ve Sucuoğlu, 2001).

Eğitim örgütlerinin içinde yer alan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri aynı zamanda yaşam kalitesini de belirlemektedir. Örgütlerde tükenmişlik sorununun giderilebilmesi için konu ile ilgili tüm

değişkenlerin değerlendirilip anlaşılması gerekir. Tükenmişlik, Maslach'a göre temel bir eğitim problemidir. Tükenmişlik kişisel başarının düşmesine ve performans kaybına sebep olur (Işıklar, 2002). Bireyler bağlı oldukları örgüte karşı çalışma istekleri ve aidiyet duygusu ile ilgili oluşan stresle başa çıkamazlarsa bunun sonucunda tükenmişlik yaşarlar. Bireyler bu durumda çalıştıkları örgütten destek görmek isterler. Destek bulamazlarsa duygusal tükenmişliğe kapılabilirler. Tükenmişlik hem birey hem de örgüt açısından olumsuz sonuçlara yol açacağı için tedbir alınması gerekli bir durumdur (Demirdöğen, 2013). Bireylerin sinirli, stresli olması, performanslarının düşük olması, iş kalitesinin yetersiz kalması gibi durumlara neden olan tükenmişlik, sadece bireyi etkilemekle kalmayıp çevresini ve içinde yaşadığı örgütü de olumsuz etkilemektedir. Tükenmişlik öğretmenlerin yanı sıra öğrencilerini, çalışma arkadaşlarını, ailesini, velileri ve bütün toplumu olumsuz etkilemektedir (Diri, 2015).

Bireylerin iş hayatı yaşamlarında önemli bir yer tutar. Kişilerin iş hayatında kendilerini iyi hissetmeleri performanslarını ve iş verimlerini olumlu etkilemektedir. Çalışanların iş yerlerindeki çalışma arkadaşları, işverenleri, yöneticileri ve işle ilgili olumlu ilişkileri ve koordineli çalışmalarını örgütün hedeflerine ulaşması açısından önemlidir. Çalışma ortamında karşılaşılan olumsuz durumlar ve iletişim sorunları kişilerin iş ortamından uzaklaşmalarına, kendilerini değersiz hissetmelerine, yalnızlaşmalarına neden olur (Elkiran ve Çoruk, 2017). Eğitim örgütlerinde çalışanlarda tükenmişlik yaşanması çalışanların kişisel sağlığını bozar ve öğrencilere verilecek hizmet kalitesini olumsuz etkiler ve aksamalara sebep olur. Ülkemizde eğitim örgütlerinde çalışanların özellikle de öğretmenlik mesleğinin toplumsal statü içinde değerini yitirmesi, öğretmen atamalarının düzensizliği, öğretmen okullarının eğitim kalitesinin azalması, maaşların yetersiz olduğuna ilişkin algı, eğitim örgütlerinin ödül ve teşvik sisteminin bulunmaması, eğitim-öğretim programlarının sık değişmesi, meslek seçiminin bilinçli yapılmaması vb. etmenler öğretmenlerde mesleki tükenmişliğin artmasına neden olmaktadır.

Son yıllarda önemi artan ve güncel bir konu olan tükenmişlik kavramı konusunda Türkiye'de de birtakım çalışmalar yapılmıştır. Alanyazın tarandığında eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunu araştıran tezlere yönelik içerik analizi yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, 2010–2019 yılları arasında Türkiye'de eğitim kurumlarında tükenmişlik sendromu ile ilgili yapılmış doktora ve lisansüstü tezler ile bu konuda yazılan makalelerin incelenmesidir. Araştırmada akademisyenler, okul yöneticileri, öğretmenler, öğretmen adayları, idari personelde görülen tükenmişlik sendromu ile ilgili yapılmış tezlere ve makalelere ilişkin bir içerik analizi gerçekleştirilerek alandaki bu boşluğu doldurmak ve literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca konunun artan önemini vurgulayarak sorunun çözümüne yönelik araştırmalar yapılmasına yönelik dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Çalışmaların türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Tezlerin ve makalelerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

3. Tezlerin ve makalelerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?
4. Tezlerin ve makalelerin araştırma yöntemine göre dağılımı nasıldır?
5. Tezlerde ve makalelerde kullanılan ölçme araçları ve tekniklerinin dağılımı nasıldır?
6. Tez ve makalelerin yazıldığı dillere göre dağılımı (İngilizce/Türkçe) nasıldır?

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, analizi ve güvenilirlik geçerlik alt başlıkları yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Eğitim örgütlerinde tükenmişlik konulu tezlerin ve makalelerin incelendiği bu çalışma nitel bir çalışma olup veri toplama yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma görüşme, doküman incelenmesi, mülakat, gözlem gibi nitel yöntemlerden yararlanılan olayların bütüncül ve gerçekçi biçimde gösterilmesini sağlamak için izlenen bir araştırma metodudur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitel araştırma yapanlar, araştırma yaptıkları konu ile ilgili ne kadar iyi veya ne kadar gibi sorulara cevap aramaktan ziyade konuyu daha kapsamlı ele almak isterler (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Olguların belirli bir zamanda gelişimlerini incelemek için doküman analizi kullanılır. Elde edilen bilgilerin alanyazına kazandırılmasını sağlar (Best ve Kahn, 2006). Doküman incelemesi nicel araştırmalarda kullanılmasına rağmen nitel araştırmalarda da verilerin değerlendirilmesi ve sistematik olarak incelenmesi için kullanılan veri toplama yöntemidir (Ekiz, 2009). Doküman incelemesi sürecinde önemli aşamalardan birisi de içerik analizidir. İçerik analizi, benzer verileri belli kavram ve olgular içerisinde bir araya toplayarak belli bir düzen içerisinde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizinin özü; araştırmacının belli miktardaki dokümanları bir araya getirerek uygun derecelendirme, kategorilendirme ve puanlamalarla konuyu geliştirip aydınlatmasıdır. Eğitim araştırmalarında içerik analizi uygulanabilirlik açısından daha çok tercih edilen bir metottur (Fraenkel ve Wallen, 2006).

Türkiye’de son yıllarda eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu üzerine yapılan araştırmalarda bir yoğunlaşma gözlenmektedir. Hazırlanan çalışma, tükenmişlik konusunda eğitim örgütlerinde yapılan çalışmaları bir araya toplayarak yeni yapılacak çalışmalara yol göstereceği düşünülmüştür. Bu konuda eğilimleri görmek için içerik analizi çalışması yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, YÖK Ulusal Tez Merkezinde 2010–2019 yılları arasında yapılan ve 25 Mart 2020 tarihine kadar yayımlanan Türkiye’de eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konulu toplam 213 yüksek lisans tezi ve 17 doktora tezi ile 2010–2019 yılları arasında ULAKBİM’de

yayımlanan Türkiye'de eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konulu 83 makale oluşturmaktadır. Makalelerin yıllar içinde farklı endekslerce tarandığı için endeks bilgisine yer verilmemiş, sadece ULAKBİM dergi listesinde yer alıyor olma kriteri dikkate alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman incelemesinin birinci aşamasında çalışma grubunda yer alan lisansüstü tezler YÖK Ulusal Tez Merkezinden ve makaleler ise ULAKBİM'den PDF formatında bilgisayara aktarılmıştır. İkinci aşamada bilgisayara aktarılan lisansüstü tezler ve makaleler yıllara göre numaralandırılmıştır. Üçüncü aşamada çalışma grubundaki lisansüstü tezler Excel programında yazıldığı yıl, yazıldığı dil, yazıldığı enstitü, ana bilim dalı, cinsiyet, danışman unvanı, çalışma grubu, evren, örneklem, araştırma yöntemi, kullanılan ölçme aracı ve araştırma tekniklerine göre analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan makaleler ise yazıldığı yıl, yazıldığı dil, yayımlandığı dergi, yazıldığı enstitü, ana bilim dalı, cinsiyet, unvanı, araştırmanın türü, çalışma grubu, evren, örneklem, tezlerin kullanımı, araştırma yöntemi, kullanılan ölçme aracı ve araştırma tekniklerine göre analiz edilmiştir. Alanyazın taraması ve dokümanların ayrıntılı incelenmesi için tezleri inceleme formu kullanılmıştır. Alanyazın taraması ve dokümanların detaylı bir şekilde incelenmesi için geliştirilen form eğitim yönetimi alanında uzman dört öğretim üyesi tarafından incelenmiş, uzmanlardan alınan öneriler doğrultusunda eksiklikler giderilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmış, inceleme formu gerekli kategorilere ayrılarak son haline getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada doküman incelemesiyle ulaşılan veriler içerik analizi tekniklerinden olan kategorisel ve frekans analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Kategorisel analiz, belirli kriterlere göre bir mesajın birimlere ve bölümlere belirli kategoriler halinde gruplandırılması olup mesajın kodlanması ve anlamlandırılması işlemidir. Kategoriler hangi boyutta değerlendirilirse değerlendirilsin kategorilerin belirlenmesinde uyulması gereken teknik esaslar vardır. Bu esasların objektif, amaca uygun, anlamlı, homojen, ayırt edici olması ve bütünlük taşıması gerekir (Bilgin, 2006). Frekans analizinde ise veriler önem sırasına konarak sıklığa dayalı bir sınıflamadır. Frekans analizinde verilerin yüzdesel, oransal ve sayısal tarzda bulunma sıklığı gösterilerek, verilerin yoğunluğu ve önemi anlatılır. İçerik analiziyle elde edilen bulguların anlamlandırılmasında ve yorumlanmasında frekans ve yüzde kullanılır (Büyüköztürk vd., 2012). Ulaşılan sayısal değerler tablolar haline getirilerek anlaşılabilirliği kolaylaştırılmıştır. Ayrıca bu araştırma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 2020/38 protokol numarası ile bilimsel araştırma etik kurallarına uygun bulunmuştur.

Güvenirlilik-Geçerlik

Guba ve Lincoln (1982) nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlikten ziyade inandırıcılık olması gerektiğine dikkat çekmiştir ve birtakım kriterler ortaya koymuştur (Merriam, 2013). Bu

çalışmada araştırmının inandırıcılığını sağlama adına uzman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Hazırlanan tez/makale inceleme formu eğitim bilimleri alanında uzman dört öğretim üyesi tarafından incelenmiş olup, gelen önerilere göre gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Dört hafta sonra çalışma grubunun % 40'ına denk gelen 130 veri rastgele seçilerek eğitim yönetimi alanında uzmanlığa sahip iki öğretim üyesince tekrar incelenip değerlendirilmiş, çalışmaya son hali verilmiştir. Bu aşamada kodlayıcılar arası güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Miles ve Huberman'a göre (1994) aynı veri setini kullanarak iki araştırmacı kodlama yaptığı kodlamalar daha güvenilir hale gelmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgular, tablolara dönüştürülerek sunulmuş ve yorumlanmıştır. Öncelikle araştırmının birinci alt amacı çerçevesinde analiz edilen çalışmalar araştırmının türüne göre incelenmiş ve tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaların türlerine göre dağılımı.

Araştırmanın Türü	f	%
Yüksek Lisans Tezi	213	68.3
Makale	83	26.3
Doktora Tezi	17	5.4
Toplam	313	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 2010-2019 yılları arasında eğitim kurumlarında tükenmişlik sendromu üzerine 17 doktora tezi (% 5.4), 213 yüksek lisans tezi (% 68.3) yapıldığı ve 82 makale (% 26.3) yayınlandığı görülmektedir.

Araştırmanın ikinci amacı kapsamında tezlerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı Tablo 2'de, yayınlanan makalelerin yazarlarının görev yaptığı üniversitelere göre dağılımı da Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 2. Tezlerin yazıldığı üniversitelere göre dağılımı.

Doktora Tezleri			Yüksek Lisans Tezleri		
Üniversite Adı	f	%	Üniversite Adı	f	%
Fırat Üniversitesi	4	23.5	Yeditepe Üniversitesi*	15	7.0
Marmara Üniversitesi	2	11.7	Atatürk Üniversitesi	9	4.2
Sakarya Üniversitesi	2	11.7	İstanbul Aydın Üniversitesi*	8	3.8
Gazi Üniversitesi	2	11.7	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	8	3.8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	5.9	Gazi Üniversitesi	7	3.3
Kocaeli Üniversitesi	1	5.9	Gaziantep Üniversitesi	7	3.3
Hacettepe Üniversitesi	1	5.9	Okan Üniversitesi*	7	3.3
Erciyes Üniversitesi	1	5.9	Fırat Üniversitesi	6	2.8
Dicle Üniversitesi	1	5.9	Bahçeşehir Üniversitesi*	6	2.8
Atatürk Üniversitesi	1	5.9	Beykent Üniversitesi*	6	2.8
Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi	1	5.9	Hacettepe Üniversitesi	5	2.3
			Sakarya Üniversitesi	5	1.4
			Sebahattin Zaim ve Marmara Üniv.*	5	2.3
			Pamukkale Üniversitesi	5	2.3
			Zirve Üniversitesi*	5	2.3
			Bolu Abant İ. Baysal Üniversitesi	4	1.9
			Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	4	1.9
			Yıldız Teknik ve İst. Aydın Üniv.	4	1.9
			Sebahattin Zaim Üniversitesi*	4	1.9
			İstanbul Maltepe Üniversitesi*	4	1.9
			Marmara Üniversitesi	3	1.4
			Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	3	1.4
			Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	3	1.4
			İstanbul Gelişim Üniversitesi*	3	1.4
			Kafkas Üniversitesi	3	1.4
			Necmettin Erbakan Üniversitesi	3	1.4
			Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	3	1.4
			Uludağ Üniversitesi	3	1.4
			Uşak Üniversitesi	3	1.4
			Üsküdar Üniversitesi	3	1.4
			Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2	0.9
			Dicle Üniversitesi	2	0.9
			Adnan Menderes Üniversitesi	2	0.9
			Balıkesir Üniversitesi	2	0.9
			Biruni Üniversitesi*	2	0.9
			Çağ Üniversitesi*	2	0.9
			Çukurova Üniversitesi	2	0.9
			İstanbul Arel Üniversitesi*	2	0.9
			Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv.	2	0.9
			Karamanoğlu Mehmet Bey Üniv.	2	0.9
			Kırıkkale Üniversitesi	2	0.9
			Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	0.9
			Selçuk Üniversitesi	2	0.9
			Süleyman Demirel Üniversitesi	2	0.9
			Türk Hava Kurumu Üniversitesi*	2	0.9
			Trabzon Üniversitesi	2	0.9
			Yakın Doğu Üniversitesi	2	0.9
			Diğer Üniversiteler**	24	0.5
Toplam	17	100	Toplam	213	100

*Vakıf üniversiteleridir. **Diğer Üniversiteler (Erciyes Üniversitesi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Çankaya Üniversitesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Haliç Üniversitesi*, İstanbul Kültür Üniversitesi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi*, Kırklareli Üniversitesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Toros Üniversitesi*, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Ufuk Üniversitesi*) Bir adet çalışma yapan üniversitelerdir.

Tablo 2 incelendiğinde yapılmış olan doktora tezlerinin 11 farklı üniversitede yazıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar içerisinde en fazla doktora tezi çalışmasının Fırat Üniversitesi'nde (%23.5) olduğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde yapılan doktora tezi yoktur. Yüksek lisans tezlerinde ise 72 farklı üniversitede çalışıldığı görülmektedir. En fazla yüksek lisans çalışmasının ise 15 çalışmayla Yeditepe Üniversitesi'nde (%7) yapıldığı görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde yapılan 78 yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Tablo 3. Makalelerin üniversitelere göre dağılımı.

Makaleler Üniversite Adı	f	%
Sakarya Üniversitesi	4	4.8
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	4	4.8
Hacettepe Üniversitesi	3	3.6
Gazi Üniversitesi	3	3.6
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	3	3.6
Çukurova Üniversitesi	2	2.4
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2	2.4
Kırklareli Üniversitesi	2	2.4
Selçuk Üniversitesi	2	2.4
Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi	2	2.4
İstanbul Üniversitesi	2	2.4
Mersin Üniversitesi	2	2.4
Diğer Üniversiteler	51	62.2
Toplam	83	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi incelenen makalelerin farklı üniversite ve müşterek üniversitelere yazıldığı görülmektedir. Bu üniversitelerden en fazla makale çalışmasının Sakarya ve Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitelerinde (% 4.8) olduğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde yazılan 4 makale bulunmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan tezlerin ve makalelerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımı tablo 4 ve Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 4. Tezlerin yazıldığı yıllara göre dağılımı.

Doktora Tezleri			Yüksek Lisans Tezleri		
Yıl	f	%	Yıl	f	%
2010	2	11.8	2010	7	3.3
2011	0	0	2011	6	2.8
2012	3	17.6	2012	4	1.9
2013	3	17.6	2013	14	6.6
2014	3	17.6	2014	31	14.6
2015	0	0	2015	28	13.1
2016	1	5.9	2016	18	8.5
2017	0	0	2017	22	10.3
2018	2	11.8	2018	28	13.1
2019	3	17.6	2019	55	25.8
Toplam	17	100	Toplam	213	100

Tablo 4'e doktora tezleri açısından bakıldığında en fazla çalışmanın 3'er çalışma ile 2012, 2013, 2014 ve 2019 yıllarında yayımlandığı 2011, 2015 ve 2017 yıllarında ise konu ile ilgili herhangi bir doktora tezinin yayımlanmadığı görülmektedir. Yüksek lisans tezleri açısından bakıldığında ise en fazla çalışmanın 2019 yılında, en az çalışmanın ise 2012 yılında yayımlandığı görülmektedir. Özellikle 2019 yılında hem doktora tezlerinde hem de yüksek lisans tezlerinde bir artış söz konusudur. Konuya olan ilgi son yıllarda bir artış göstermiştir.

Tablo 5. Makalelerin yazıldığı yıllara göre dağılımı.

Makaleler		
Yıl	f	%
2010	5	6.1
2011	5	6.1
2012	12	14.6
2013	7	8.5
2014	8	9.8
2015	9	11.0
2016	12	14.6
2017	8	9.8
2018	12	14.6
2019	5	6.1
Toplam	83	100

Tablo 5'e göre en fazla makale 2012, 2016 ve 2018 yılında yayımlanırken 2010, 2011 ve 2019 yıllarında en az makalenin yayımlandığı görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt amacı çerçevesinde tezlerde ve makalelerde kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımları aşağıdaki tablo 6'da ve tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 6. Tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımı.

Doktora Tezleri			Yüksek Lisans Tezleri		
Yöntem	f	%	Yöntem	f	%
Nicel	15	88.2	Nicel	197	92.5
Karma	2	11.8	Karma	16	7.5
Nitel	0	0	Nitel	0	0
Toplam	17	100	Toplam	213	100

Tablo 6'da incelenen doktora tezlerinde en fazla tercih edilen araştırma yöntemlerinin % 88.2 ile nicel yöntemler olduğu görülmektedir. Karma yöntemlerin kullanılma oranı % 11.8 iken nitel yöntemlerin kullanılmadığı görülmektedir. İncelenen yüksek lisans tezlerinde kullanılan araştırma yöntemlerinin başında da doktora tezlerinde olduğu gibi % 92.5 ile nicel yöntemler gelmektedir. Karma yöntemin (nitel ve nicel) ise % 7.5 olarak kullanıldığı görülmektedir. Doktora tezlerinde olduğu gibi yüksek lisans çalışmalarında da nitel yöntemin kullanılmadığı görülmektedir.

Tablo 7. Makalelerde kullanılan araştırma yönteminin dağılımı.

Makaleler Yöntem	f	%
Nicel	74	89.2
Karma	6	7.2
Nitel	3	3.6
Toplam	83	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere incelenen makalelerde en çok kullanılan araştırma yöntemi %89.2 ile nicel yöntemlerdir. Karma yöntemlerin kullanılma oranı %7.2’dir. Tabloya göre en az tercih edilen yöntem ise nitel yöntemler (% 3.6) olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın beşinci alt amacı çerçevesinde ise tezlerde ve makalelerde kullanılan ölçme araçları ve tekniklerinin dağılımı incelenmiş ve bulgular aşağıdaki tablo 8 ve tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Tezlerde kullanılan ölçme araçları ve tekniklerinin dağılımı.

Doktora Tezleri			Yüksek Lisans Tezleri		
Ölçme Aracı/Teknik	f	%	Ölçme Aracı/Teknik	f	%
Anket	15	88.2	Anket	191	89.7
Anket/Yarı Yapılandırılmış Görüşme	2	11.8	Anket/Yarı Yapılandırılmış Görüşme	11	5.2
Yarı Yapılandırılmış Görüşme	0	0	Anket/Mülakat	6	2.8
Anket/İçerik Analizi	0	0	Anket/İçerik Analizi	5	2.3
Anket/Mülakat	0	0	Yarı Yapılandırılmış Görüşme	0	0
Toplam	17	100	Toplam	213	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi incelenen doktora tezlerinde kullanan ölçme araçları ve tekniklerinin başında % 88.2 ile anket gelmektedir. Anket/yarı yapılandırılmış görüşme % 11.8 oranındadır. Yarı yapılandırılmış görüşme, anket/içerik analizi, anket/mülakat gibi ölçme araçları kullanılmamıştır. İncelenen yüksek lisans tezlerinde kullanılan ölçme araçları ve tekniklerinin başında da % 89.7 ile anket gelmektedir. Anket/yarı yapılandırılmış görüşme % 5.2, anket/mülakat %2.8, anket/içerik analizi % 2.3 oranındadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ise kullanılmamıştır.

Tablo 9. Makalelerde kullanılan ölçme araçları ve tekniklerinin dağılımı.

Makaleler Ölçme Aracı/Teknik	f	%
Anket	74	89.2
Anket/Mülakat	2	2.4
Anket/Yarı Yapılandırılmış Görüşme	4	4.8
Anket/Doküman Formu	1	1.2
İçerik Analizi/Görüşme Formu	1	1.2
İçerik Analizi/Görüşme	1	1.2
Toplam	83	100

Tablo 9’da görüldüğü üzere incelenen makalelerde kullanan ölçme araçları ve tekniklerinin başında % 89.2 ile anket gelmektedir. Makalelerde en az kullanılan ölçme araçları ve teknikleri % 1.2 olarak anket/doküman formu, içerik analizi/görüşme formu ve içerik analizi/görüşmedir.

Araştırmanın son alt amacı olarak tezlerde ve makalelerde kullanılan dilin dağılımı incelenmiş ve bulgular aşağıdaki tablo 10 ve tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 10. Tezlerde kullanılan dil.

Doktora Tezleri			Yüksek Lisans Tezleri		
Dil	f	%	Dil	f	%
Türkçe	13	76.5	Türkçe	201	94.3
İngilizce	4	23.5	İngilizce	12	5.7
Toplam	17	100	Toplam	213	100

Tablo 10’da görüldüğü üzere incelenen doktora tezlerinin yazımında kullanılan dil % 76.5 ile Türkçedir. İngilizce yazılan doktora tezleri ise % 23.5’tir. Yüksek lisans tezlerinde yazımında kullanılan dil % 94.3 oran ile Türkçedir. İngilizce yazılan yüksek lisans tezlerinin oranı ise % 5.7’dir.

Tablo 11. Makalelerin kullanılan dile göre dağılımı.

Doktora Tezleri	f	%
Dil		
Türkçe	69	83.1
İngilizce	14	16.9
Toplam	83	100

Makalelerde kullanılan dile göre dağılımın yer aldığı tablo 11’de de görüldüğü gibi incelenen makalelerde en çok kullanılan dil % 83.1 ile Türkçedir. İngilizce olarak yayımlanan makale oranı ise % 16.9’dur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğretmenliğin de içinde olduğu, insanlarla iç içe çalışan mesleklerde görülen tükenmişlik sendromu ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. İnsanlarla yüz yüze gelme suretiyle çalışma durumunda olan mesleklerin tükenmişlik sendromu yaşama ihtimali vardır. Bu ihtimalin en fazla görüldüğü düşünülen mesleklerin başında da öğretmenlik mesleğinin geldiği söylenebilir. Öğretmenlerden beklenen; öğrenciye iyi bir şekilde derslerin öğretilmesi, ilerleyen zamanında da bu öğrendikleri ile meslek edinebilmelerini sağlamaktır. Bu kadar isteğin karşısında karşılık bulmayan beklentiler birikerek vücudun tepkisi ile karşılaşabilmektedir. Bu tepki ilk aşamada kabul edilebilecek düzeyde iken zamanla tükenmişliğe yol açabilmektedir (Akçamete ve Sucuoğlu, 2001). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2019 yılında Uluslararası Hastalıklar Sınıflandırması 11. Yeniden İncelemesinde tükenmişlik sendromu mesleki bir olgu olarak değerlendirilerek listeye alınmış, sağlık durumunu etkileyen faktörlerden birisi olarak görülmüştür.

Literatürde eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda 2010-2019 yıllarını kapsayan dönemde bir içerik analizine rastlanmamıştır. İliman Püsküllüoğlu (2015) yapmış olduğu çalışmada karma yöntemle (nitel-nicel) daha zengin verilere ulaşılabileceğini belirtmiştir. Yapılan araştırmalarda eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda nitel çalışmanın çok az olduğu görülmüştür. Orhan ve Mavi Doğru (2018)’nin yaptığı bir araştırmada bu konuda nitel çalışmaların deneysel ve

betimsel açıdan gerekliliği ifade edilmiştir. Gök (2019) tarafından karma yöntemle (nitel-nicel) yapılan bir araştırmada nitel bulguların nicel bulguları desteklediği ve problemlere daha geniş bakış açısı sunduğu belirtilmiştir. Nitel yöntemler kullanılarak yapılan çalışmalar özellikle eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında farkındalığın sağlanması ve problemin çözümü açısından önemlidir. Akman (2019) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlik mesleğinde tükenmişlik sendromunun artmakta olduğu belirtilmiştir. Tükenmişlik sebeplerinin belirlenmesiyle ve sebeplerin ortadan kaldırılarak tükenmişlik seviyelerinin düşürülebileceği ifade edilmiştir. Bilici (2017) tarafından yapılan çalışmada ise eğitim örgütlerinde çalışan akademisyenler ve idari personel açısından tükenmişliğin önemli bir sorun olduğu belirtilmiştir. Tükenmişliğe etki eden faktörlerin tespit edilmesinin, eğitimdeki hizmet kalitesi açısından önemli olduğu ifade edilmiştir.

Eğitim örgütlerinde tükenmişlik konulu 2010-2019 yılları arasında yayımlanmış araştırmaların türlerine göre dağılımı incelendiğinde, en çok yüksek lisans tezinin yayımlandığı, sonra makale sayısının en az ise doktora tezinin olduğu tespit edilmiştir. İncelenen çalışmalarda doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerinden ve makalelerden daha az sayıda olma sebebinin doktora programlarının azlığı, kişilerin akademik kariyer beklentisinin olmaması, doktora sürecinin yüksek lisansa göre daha zorlu ve uzun bir dönemi kapsaması olarak değerlendirilebilir.

Çalışmada doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerin (2010-2019) yazıldıkları üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, doktora tezlerinin 11 farklı üniversitede, yüksek lisans tezlerinin 72 farklı üniversitede, makalelerin 64 farklı üniversite ve müşterek üniversitelerce yazıldığı görülmüştür. En fazla doktora tezinin Fırat Üniversitesinde, en fazla yüksek lisans tezinin Yeditepe Üniversitesinde, en fazla makalenin Sakarya ve Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitelerinde yazıldıkları görülmektedir. Bu üniversitelerde eğitim örgütlerinde tükenmişlik konusunun güncel bir konu olduğu ve farkındalık yaratmak için tercih edilmiş oldukları düşünülmektedir. Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda vakıf üniversiteleri tarafından yazılmış doktora tezi bulunmamaktadır. Vakıf üniversiteleri tarafından yapılan araştırmaların yüksek lisans tezi düzeyinde kaldığı belirlenmiştir. Bu durum ilgili üniversitelerde doktora programlarının bulunmaması ile açıklanabilir. 78 yüksek lisans tezinin ve 4 makalenin vakıf üniversitelerinde yazıldığı görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde özellikle yüksek lisans tezi kapsamında eğitim örgütlerinde tükenmişlik konusunu önemsendiği söylenebilir. Eğitim örgütlerinde görülen tükenmişlik sendromunun Türkiye’de üniversitelerin birçoğunda çalışma konusu olarak tercih edilen bir konu olduğu belirlenmiştir.

Doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerin 2010 yılı ve sonrasında yazıldığı yıllara göre dağılımında 2019 yılına kadar geçen zaman diliminde özellikle yüksek lisans tezlerinde sayının giderek arttığı gözlemlenmiştir. Doktora tezlerinde ise normal bir dağılım olduğu görülmektedir. Bu durum doktora tez sayısının az olmasından da kaynaklanabilir. Yüksek lisans tezlerinde tükenmişlik konusunun artış gösterme sebebi olarak Türk eğitim ve öğretim sistemindeki uygulamaların sıklıkla değişmesi

olabileceği değerlendirilmektedir. Günümüz hayat şartlarında tükenmişlik konusunun güncel ve geçerli bir konu olması, hem toplumu hem de bireyi yakından ilgilendirmesi nedeniyle eğitim sektöründeki araştırmacıların daha çok dikkatini çekmeye başladığı düşünülmektedir. On yıllık süreçte üniversitelerin çoğalması, toplumdaki eğitim seviyesinin artması, teknoloji ve bilimin gelişmesi, insanların ihtiyaç ve beklentilerinin değişmesi, sosyal statü gibi nedenlerden yüksek lisans sayısında artış olduğu düşünülmektedir. Makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en çok makalenin 2012, 2016 ve 2018 yıllarında yayımlandığı, 2010, 2011 ve 2019 yıllarında ise yayımlanan makale sayısının az olduğu görülmektedir. Son yıllarda eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda yapılan çalışmaların sayısında belirgin bir artış bulunduğu tespit edilmiştir.

Doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerde tercih edilen araştırma yöntemlerinin dağılımına bakıldığında, incelenen doktora tezlerinde en fazla nicel araştırma yönteminin tercih edildiği, karma yöntemin ise en az tercih edilen yöntem olduğu, yüksek lisans tezlerinde de yine en çok nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı, en az tercih edilen yöntemin karma (nicel ve nitel) yöntem olduğu, nitel yöntemin hiç kullanılmadığı görülmektedir. İncelenen makalelerde en çok kullanılan araştırma yöntemi yine nicel yöntemlerdir. En az tercih edilen yöntemin ise nitel yöntem olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan çalışmalarda nicel yöntemin çok tercih edilmesinin sebebi sayısal verilere dayalı olması ölçülmek istenen davranışın daha objektif olacağı değerlendirilmektedir. Nicel yöntemlerde kullanılan anket ile daha çok veri elde edilip, kısa zamanda daha çok kişiye ulaşılabilmektedir. Günümüzde elektronik posta yolu ile bu işlem daha da kolay gerçekleşmektedir. Çalışılan grubun hazır anketlere cevap vermesi ve bu cevapların istatistiksel olarak değerlendirilmesi de zaman açısından avantajlıdır. Özellikle tükenmişlik konusunda Maslach Ölçeği yaygın olarak kullanılan, güvenilirliği yüksek ve ulaşılması kolay bir ölçektir. Bu yüzden çalışmalarda nicel yöntemin kullanılması daha çok tercih edilmiştir. Yapılan çalışmalarda nitel yöntemin kullanılması, zaman ve emek açısından daha zor ve sıkıntılıdır. Örneğin görüşme yapmak için randevu almak gerekir. Değerlendirme yapan araştırmacı için nitel yöntemle yapılan bir araştırmadan sonuca varmak daha zor ve zaman alıcıdır. Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda yazılan tez ve makalelerde en fazla nicel yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem (Nicel-Nitel) yapılan çalışma sayısının çok az olduğu görülmüştür. Bu durum aynı zamanda çalışma alışkanlıkları ile de açıklanabilir.

Doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerde ölçme araçları ve tekniklerinin dağılımına bakıldığında, incelenen lisansüstü tezler ve makalelerde kullanılan ölçme araçları ve tekniklerinin başında anket gelmektedir. Tez ve makalelerde daha çok nicel yöntem kullanıldığı için veri toplama aracı olarak anketin büyük oranda tercih edilmesi normal olarak değerlendirilmektedir. Analiz tekniği olarak anketin daha çok tercih edilmesi kullanım kolaylığı, zaman kazandırması, sayısal verilere yatkınlığı, ölçeklerle ölçülebilirliği, güvenilirliği ve geçerliği, evren ve örneklem açısından daha çok kişiye ulaşılabilirliği, sonuç ve bulguların istatistiksel olarak hesaplanabilirliği, teknolojik olarak kullanım kolaylığının olduğu

değerlendirilmektedir. Tükenmişlik açısından Maslach Tükenmişlik Ölçeğini anketlerde kullanmak kolay, güvenilir ve tercih edilen bir yöntemdir. Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda yazılan doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerde veri toplama aracı olarak en çok anketin tercih edildiği görülmüştür.

Doktora ve yüksek lisans tezleri ile makalelerde kullanılan dilin dağılımına bakıldığında, incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan dil en fazla Türkçe, en az İngilizce'dir. İncelenen makalelerde en çok kullanılan dilin de yine Türkçe olduğu görülmektedir. İngilizce makale ise az sayıdadır. Araştırmayı yabancı dilde yapanların yabancı diller bölümlerinde eğitim yapan araştırmacılar olduğu dikkate değer bir sonuçtur. Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda yabancı dilde çok az araştırmanın olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konulu doktora tezlerinin çalışma sayısı diğer araştırma türlerine göre oldukça az olduğundan çalışma sayısı desteklenerek artırılabilir.
- Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusundaki eğilimleri görmek için farklı zaman dilimlerinde içerik analizine dayalı araştırmaların yapılması desteklenerek sistematik duruma getirilebilir.
- Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda daha kapsamlı, geçerli ve güvenilir bulgulara ulaşmak için nitel veya karma yöntem çalışmalara daha çok yer verilebilir.
- Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konulu yapılacak araştırmalarda veri toplama araçlarının daha geniş tutulduğu ve birden fazla aracın kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.
- Okullarda bulunan rehber öğretmenlere tükenmişlik konusunda araştırma yapması imkan sağlanmalıdır.
- Eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konulu yapılan araştırmaların daha çok var olan durumu tespiti yönelik olduğu, çözüm odaklı araştırmaların da yapılması önerilebilir.
- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin eğitim örgütlerinde tükenmişlik sendromu konusunda okullarda problemin tespiti ve problemin çözümü için öğretmenlere ve öğrencilere yönelik anket, konferans vb. uygulamalarda görev alması sağlanabilir.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tükenmişlik sendromunun uluslararası hastalık sınıflandırması listesine alındığı ve 2020 itibariyle mesleki bir olgu olarak tanımlandığı

durumda eğitim örgütlerinde bu konunun üzerinde önemle durulmalı, hizmet içi eğitim ve seminerlerde öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik iş doyumunu ve kişilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akman, T. (2019). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve mesleki doyumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi ve Sabahattin Zaim Üniversitesi Ortak Yüksek Lisans Programı, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Best, J. W. ve Kahn, J. V. (2006). *Research in education* (Tenth edition). Boston: Pearson Education.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar (2. baskı)*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri (13. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirdöğen, N. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile psikolojik yardım arayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- Diri, M. S. (2015). *Ortaokul öğretmenlerinin iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi (Aydın ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO). *Burn-out an "occupational phenomenon": International Classification of Diseases*. Erişim http://www.who.int/mental_health/evidence/burn-out/en/
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri (2. baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elkıran, M. E. ve Çoruk, A. (2017) Akademisyenlerin algıladıkları yıldırma (mobbing) davranışları ile yöneticilerin liderlik davranışları arasındaki ilişki. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 86-100.
- Gök, A. (2019). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş doyumunu ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki, neden ve çözüm önerilerinin belirlenerek farklı değişkenlere göre karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Guba, E. G., ve Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30 (4), 233-252.
- Ilıman Püsküllüoğlu, E. (2015). *Öğretmen görüşlerine göre lise müdürlerinin sosyal sermaye düzeyleri ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki (Muğla İli örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Işıklar, A. (2002). *Lise dengi ve ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin iş doyumunu, tükenmişlik ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Izgar, H. (2000). *Okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeyleri (burnout), nedenleri ve bazı etken faktörlere göre incelenmesi (Orta Anadolu örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Maslach, C. ve P. G. Zimbardo; (1982). *Burnout – The cost of caring*. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

- Maslach, C., ve Jackson, S. E. (1985). The role of sex and family variables in burnout. *Sex Roles*, 12 (7-8), 837–851.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Turan, S.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis (Second edition)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Orhan, U. ve Mavi Doğru, G. (2018). Türkiye’de devlet üniversitelerinde çalışan akademisyenlerde tükenmişliğin incelenmesi: Nitel içerik analizi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 71, 427-441.
- Sürgevil, O. (2006). *Çalışma hayatında tükenmişlik sendromu*. Ankara: Nobel
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. baskı)*. Ankara: Seçkin Yayınları